

Original Article

Determination of relation of serum total cortisol levels and pneumonia severity based on curb-65 criteria

Tabrizi Shahin^{1*}, Naghili Behrooz¹, Bayatmakoo Zhinus¹, Tabrizi Aydin²

¹Tinfectious and Tropical Diseases Research Center, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

²Pediatric Health Research Center, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

*Corresponding author; E-mail: tabrizi_sh@gmail.com

Received: 15 June 2014 Accepted: 14 July 2015 First Published online: 10 April 2017
Med J Tabriz Uni Med Sciences Health Services. 2017 June;39(2):27-32

Abstract

Background: Incidence and mortality rate of community-acquired pneumonia (CAP) in adults are 0.3-0.5 and 5-15 percent, respectively in admitted patients. Diagnosis of disease proposed based on history, physical examination and laboratory studies, and confirmed based on radiologic findings. In this setting, the assessment of severity of illness is valuable for clinicians caring for patients with CAP. CURB-65 usually employed to predict prognosis in CAP. Also, some biomarkers such a serum cortisol used for this purpose.

This study designed in order to determine the relation of serum total cortisol levels and pneumonia severity based on CURB-65 system scores.

Methods: In this descriptive study, 52 cases admitted in Imam Reza and Sina hospitals with definite diagnosis of CAP evaluated for serum total cortisol levels and CURB-65.

Results: In this study, 51.9 and 48.1 percent of cases were males and females, respectively, with mean age of 69.57 ± 17.83 years. Five patients are dead. There was no significant relation between low serum cortisol levels and CURB-65 system scores.

Conclusions: According to the findings of this study, serum total cortisol levels measurement is not valuable in determining severity and prognosis of CAP.

Keywords: community-acquired pneumonia, prognosis, serum cortisol, CURB-65

How to cite this article: Tabrizi Sh, Naghili B, Bayatmakoo Zh, Tabrizi A. [Determination of relation of serum total cortisol levels and pneumonia severity based on curb-65 criteria]. Med J Tabriz Uni Med Sciences Health Services. 2017 June; 39(2):27-32. Persian.

مقاله پژوهشی

ارتباط سطح کورتیزول توتال سرم با شدت پنومونی بر اساس معیار CURB-65

شاھین تبریزی^{*}، بهروز نقیلی^۱، ژینوس بیات ماکو^۱، آیدین تبریزی^۲

^۱ مرکز تحقیقات بیماریهای عفونی و گرمسیری، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران
^۲ مرکز تحقیقات سلامت کودکان، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

* نویسنده رابط؛ ایمیل: tabrizi_sh@gmail.com

دریافت: ۱۳۹۲/۲/۲۵ پذیرش: ۱۳۹۴/۴/۲۳ انتشار برخط: ۱۳۹۶/۱/۲۱
 مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی تبریز. خرداد ۱۳۹۶؛ (۲)۳۹: ۲۷-۳۲

چکیده

زمینه: بروز سالانه پنومونی اکتسابی از جامعه در بزرگسالان ۰/۳ تا ۰/۵ درصد و مورثالتیه آن در بیماران بستری ۵ تا ۱۵ درصد است. تشخیص بیماری براساس شرح حال، معاینه فیزیکی و بررسی آزمایشگاهی مطرح و بر اساس یافته‌های رادیوگرافی تأیید می‌شود. معیارهایی برای کمک به پزشکان در جهت تعیین پیش‌آگهی طراحی شده‌اند که یکی از آنها CURB-65 است. علاوه بر این، برای این منظور بیومارکرهایی هم بررسی شده‌اند که یکی از آنها کورتیزول سرم است. هدف از این مطالعه مشخص کردن ارتباط سطح کورتیزول توتال سرم با شدت پنومونی براساس معیار CURB-65 می‌باشد.

روش کار: در این مطالعه توصیفی، پنومونی اکتسابی از جامعه در بیمارستان‌های امام رضا و سینا بستری شده بودند، از نظر مقادیر کورتیزول توتال سرم و معیارهای CURB-65 مورد ارزیابی قرار گرفتند.

یافته‌ها: ۵۱/۹ درصد بیماران مرد و ۴۸/۱ درصد آنها زن با میانگین سنی $۶۹/۵۷ \pm ۱۷/۸۳$ سال بودند. پنج نفر از بیماران فوت کردند. در بررسی ارتباط مقادیر پایین کورتیزول و معیارهای CURB-65، ارتباط معنی داری یافت نشد.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های این مطالعه، اندازه‌گیری مقادیر کورتیزول سرم در بیماران CAP، ارزشی در تعیین شدت و پیامد CAP ندارد.

کلید واژه‌ها: پنومونی اکتسابی از جامعه، پیش‌آگهی، کورتیزول سرم، CURB-65

نحوه استناد به این مقاله: تبریزی ش، نقیلی ب، بیات ماکو ز، تبریزی آ. ارتباط سطح کورتیزول توتال سرم با شدت پنومونی بر اساس معیار CURB-65. مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی تبریز. خرداد ۱۳۹۶؛ (۲)۳۹: ۲۷-۳۲.

حق تألیف برای مؤلفان محفوظ است.
 این مقاله با دسترسی آزاد توسط دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی تبریز تحت مجوز کریپتو کامنز (Creative Commons License) منتشر شده که طبق مفاد آن هرگونه استفاده تنها در صورتی مجاز است که به اثر اصلی به نحو مقتضی استناد و ارجاع داده شده باشد.

مقدمه

فاصله زمانی فوردهن ۹۲ تا اسفند ۹۲ بستره شده بودند و معیارهای ورود به مطالعه را داشتند، مورد بررسی قرار گرفتند. بیماران با روش نمونه‌گیری آسان وارد مطالعه شدند. معیارهای تشخیص پنومونی حاد، وجود علایم تنفسی شامل تب، سرفه، خلط و تنگی نفس و همراه با یافته‌های رادیولوژیک در گرافی قفسه سینه بودند. تمام اطلاعات دموگرافیک شامل سن، جنس، شغل، محل زندگی براساس پرسشنامه از پیش تعیین شده و از پرونده بیماران جمع‌آوری شدند. سایر اطلاعات شامل مصرف سیگار، الکل و مواد مخدر نیز از پرونده بیماران استخراج شدند. داده‌های مربوط به معیارهای CURB-65 و پیامد بیماران نیز با حضور در بالین تک‌تک بیماران و با مطالعه شرح حال و سایر یافته‌ها جمع‌آوری شدند. مقادیر کورتیزول توtal سرم به روش اندازه‌گیری کمی و با کیت‌های کمایلومنسنس ایمunoassay ساندویچ (Chemilluminiscence Immunoassay Sandwich) ساخت کشور ایتالیا (Saluggia snc-13040 Crescentino) شد. آنتی‌بادی مونوکلونال اختصاصی با پارتیکل‌های فلزی (Solid Phase) isoluminal پوشیده شده و دیگر آنتی‌بادی مونوکلونال با یک مشتق لینک می‌شود. در حین انکوباسیون، کورتیزول در کالیبراتور موجود بود و نمونه‌ها با کنترلها به Solid Phase مونوکلونال آنتی‌بادی باند می‌شوند و سپس آنتی‌بادی‌های کوتزوه شده با کورتیزول قبل از باند شدن به Solid Phase واکنش نشان می‌دهند؛ بعد از انکوباسیون، مواد باند نشده با شستشو برداشت شدند و سپس Starter Reagent ایجاد شده (Light Signal) و سپس مقادیر آنتی‌بادی کوتزوه شده با استفاده از فلش فتومولتی پلیمر و براساس واحد نسبی نوری (RLU) یا (Relative Light Units) اندازه‌گیری شده و به این ترتیب غلظت کورتیزول موجود در کالیبراتور (نمونه‌ها) یا کنترل) مشخص شد. بر اساس مقادیر رفرانس کیت مورد استفاده، کورتیزول زیر ۴/۵ نانوگرم در میلی‌لیتر، پایین تلقی شد. از تمام بیمارانی که با تشخیص اولیه CAP در بخش عفونی بیمارستانهای امام رضا (ع) و سینا بستره شده بودند، در اولین ساعت ۸ صبح بعد از بستره، ۲ سی سی خون وریدی با رعایت کامل تکنیک خون‌گیری، تهیه شده و تحت شرایط استاندارد به آزمایشگاه مربوطه منتقل شدند. تمام بیمارانی که براساس یافته‌های شرح حال، معاینه فیزیکی و یافته‌های رادیولوژیک با تشخیص اولیه CAP بستره شده بودند، وارد مطالعه شدند.

در صورت وجود هر کدام از موارد زیر، بیمار وارد مطالعه نشد:

۱. نارسایی قلبی
۲. ترومبوآمبولی ریه
۳. ادم ریه
۴. پنومونی‌های مزمن از جمله ثانویه به سل
۵. بیماری‌های ریوی شغلی
۶. شواهد درگیری مزمن ریه از جمله برونشکتازی
۷. سابقه بستره اخیر بیمارستانی
۸. تشخیص پنومونی بیمارستانی
۹. سابقه جراحی اخیر
۱۰. سابقه مصرف کورتیکوستروئید

پنومونی اکتسابی از جامعه (CAP) به سمتی می‌رود که به یک مشکل مرتبط با سلامت در سراسر دنیا تبدیل شود. بروز سالانه آن ۰/۳۵ درصد در بزرگ‌سالان بوده و مرگ و میر (مورتالیته) ناشی از آن در بیماران بستره به ۱۵ تا ۵ درصد می‌رسد (۲ و ۱)؛ به عبارتی دیگر، این آمار نشان می‌دهد که این بیماری - همچنان که توسط «انجمان بیماری‌های تنفسی اروپا» گزارش شده است (۳) و در پایگاه داده‌های آمریکا مشخص شده است (۴)، یکی از علل اصلی مرگ ثانویه به بیماری‌های عفونی است (۵). بیماری در حضور یافته‌های حاصل از «شرح حال شامل تب، سرفه، دفع خلط و تنگی نفس» به همراه «معاینه فیزیکی شامل تاکی کاردی، تب و کراکل» و نیز «بررسی آزمایشگاهی شامل بررسی خلط و مطالعه خونی، سرولوژیک، PCR» به همراه سایر نمونه‌های تنفسی و آزمایشات مطالعات ادراری مثل تعیین آنتی زن مطرح شده و «بعد از انجام گرافی قفسه سینه و مشاهده اتفیلتاسیون در آن» تأیید می‌شود (۷). استفاده از یک روش قابل اعتماد برای بررسی شدت پنومونی ممکن است به طور بالقوه «تریاژ بیمار» یا «اتخاذ تدابیر درمانی اولیه برای بیماران» را بهبود بخشد؛ این کار از طریق کمک به پژوهک در تعیین نیاز بیمار به «پاییش دقیق و درمان تهاجمی» یا نیاز بیمار به «درمان محافظه‌کارانه» صورت می‌گیرد. با وجود این، روشنی که بتواند به طور دقیق شدت بیماری را ارزیابی کند چالش برانگیز است، به طوری که معیارهای متعددی بر اساس «عوامل تعیین‌کننده پیش‌آگهی» (Prognostic Factors) برای تعیین پرخطر یا کم خطر بودن وضعیت بیمار طراحی شده‌اند (۸). شاخص‌ترین عوامل مطالعه ای شده در این زمینه عبارتند از: CURB-65 که توسط انجمن توراکس انگلستان پیشنهاد شده است (۹) و PSI که در آمریکا طراحی شده است (۱۰). در صورت عدم وجود عوامل مطالعه ای CURB-65 یا وجود یک مورد مثبت، بیمار تحت درمان سریالی قرار می‌گیرد؛ در صورت وجود دو عوامل، بیمار در بخش بستره می‌شود و در صورت وجود ۳ مورد یا بیشتر، بیمار باید در بخش مراقبت‌های ویژه (ICU) بستره شود (۱۱). در تشخیص و افتراق پنومونی علاره بر یافته‌های معاینه و شرح حال و نیز عواملهای ذکر شده، آزمایشات کمک‌کننده دیگری هم مطرح شده‌اند که مبنای آنها آزاد شدن انواع سیتوکین‌ها به دنبال بروز عفونت است؛ بیومارکرهای مطالعه شده در همراهی با پنومونی عبارتند از: پروکلسیتونین، پروتئین فاز حاد (CRP) و STREP1 (۱۱ و ۱۲-۱۴). همچنین اخیراً در مطالعاتی ارتباط بین مقادیر کورتیزول سرم با شدت پنومونی و مرگ و میر ناشی از آن نشان داد شده است (۱۵-۱۹). با توجه به مطالعات متنوع انجام شده در مورد ارتباط بیومارکرهای مختلف و شدت و مرگ و میر ناشی از پنومونی که در مراکز مختلف تحقیقاتی دنیا انجام شده است و با توجه به چالش‌ها و مشکلات موجود در تشخیص و درمان CAP در این مرکز که مرکز رفاه شمال غرب کشور می‌باشد ارتباط بین مقادیر کورتیزول و CURB-65 را در بیماران مبتلا به CAP مورد بررسی و مطالعه قرار دهیم.

روش کار

در این مطالعه توصیفی، ۵۲ نفر بیمار مبتلا به پنومونی اکتسابی از جامعه با تشخیص قطعی که در بیمارستانهای امام رضا (ع) و سینا در

بستری در بیماران مورد بررسی در بیمارستان $13/58 \pm 12/47$ روز بود که در محدوده $2-60$ روز قرار داشت. از 52 بیمار مورد بررسی، 47 نفر ($90/4$ درصد) از بیماران ترخیص شدند ولی متأسفانه 5 نفر ($9/6$ درصد) از آنها به دلیل شدت بیماری در طول بستری در بیمارستان علیرغم درمان و مراقبت‌های کامل پزشکی فوت نمودند (جدول ۱).

یک مورد ($1/9$ درصد) از بیمارانی که $PR \geq 30$ داشتند، کورتیزول کمتر از $4/5$ داشتند. ارتباط بین $PR \geq 30$ و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.60$). دو مورد ($3/8$ درصد) از بیمارانی که $urea \geq 20$ داشتند، کورتیزول کمتر از $4/5$ داشتند. ارتباط بین $urea$ و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.111$). دو مورد ($3/8$ درصد) از بیمارانی که $age \geq 65$ داشتند، کورتیزول کمتر از $4/5$ داشتند. ارتباط بین سن و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.37$).

چهار مورد ($7/7$ درصد) از بیمارانی که $Systolic\ BP \leq 90$ داشتند، کورتیزول کمتر از $4/5$ داشتند. ارتباط بین $Systolic\ BP$ و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.81$). دو مورد ($3/8$ درصد) از بیمارانی که $diastolic\ BP \leq 30$ داشتند، کورتیزول کمتر از $5/4$ داشتند. ارتباط بین $diastolic\ BP$ و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.22$). ارتباط بین پیامد (از نظر مرگ) و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.75$). در آنالیز آماری انجام شده ارتباط بین رادیولوژی (درگیری یک یا دو طرفه) و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.99$). ارتباط بین وجود کنفوزیون و مقادیر کورتیزول از لحاظ آماری معنی دار نبود ($P=0.37$).

۱۱. ابتلا به بیماری کیستیک فیروزیس
۱۲. ابتلا به بیماریهای غدد فوق کلیه، هیپوفیز و هیپوتالاموس
۱۳. حاملگی
۱۴. وجود هرگونه ضعف سیستم ایمنی (صرف فعلی عوامل تضعیف- کشنده سیستم ایمنی، لکوپنی، ابتلا به بد خیمی و ابتلا به ایدز)

متغیرهای گستته به صورت درصد و متغیرهای پیوسته به صورت «میانگین \pm انحراف معیار» بیان شدند. آزمون‌های تحلیل آماری که مورد استفاده قرار گرفتند عبارت بودند از: تفاوت میانگین برای گروههای مستقل، آزمون مجذور کای، آزمون فیشر، و ضربی همبستگی پیرسون یا SPSS (نسخه ۱۷) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و مقادیر P value کمتر از 0.05 از نظر آماری معنی دار تلقی شد.

یافته‌ها

در کل، 27 نفر ($51/9$ درصد) بیماران مرد و 25 نفر ($48/1$ درصد) هم زن بودند. میانگین سنی کل بیماران مورد بررسی، $69/57 \pm 17/839$ سال بود که در محدوده سنی $25-102$ سال قرار داشتند. از نظر سابقه اقامت در آسایشگاه که از رسیک فاکتورهای پنومونی می‌باشد، بیماران بررسی شدند که یک نفر ($1/9$ درصد) سابقه اقامت در آسایشگاه را داشت. 4 مورد ($7/7$ درصد) از بیماران سابقه مصرف الکل، 10 مورد ($19/2$ درصد) سابقه مصرف سیگار و 2 مورد ($3/8$ درصد) سابقه مصرف مواد مخدر در گذشته را داشتند. در گرافی سینه (CXR) بعمل آمد، در 24 مورد ($46/2$ درصد) درگیری در ریه راست، در 14 مورد ($26/9$ درصد) در ریه چپ و در 14 مورد ($26/9$ درصد) در هر دو ریه بود. از نظر الگوی درگیری در بیماران، ترکیبی از الگوهای متشر و یا کدورت مشخص در یک کانون وجود داشت. میانگین سرمی کورتیزول در بیماران مورد بررسی $19/41 \pm 15/50$ میکروگرم بر میلی لیتر بود که در محدوده $8-80$ میکروگرم بر میلی لیتر قرار داشت. میانگین مدت

جدول ۱: مقادیر پاراکلینیک بیماران

Variable	Mianeghin \pm انحراف معیار	Range
Systolic BP	$36/18 \pm 76/114$	(۸۰-۱۵۰)
Diastolic BP	$14/12 \pm 25/74$	(۵-۱۰۰)
PH	$8/0 \pm 37/7$	(۷/۲۰-۷/۶۰)
PO ₂	$8/8 \pm 27/76$	(۵۴-۱۱۱)
سریان قاب	$35/11 \pm 94/83$	(۵۸-۱۱۵)
تعداد تنفس	$7/7 \pm 57/26$	(۱۶-۵۹)
Urea	$2/21 \pm 88/38$	(۱۰-۱۴۴)
WBC	$41/20 \pm 257 \pm 246/16043$	(۱۲۰۰-۹۰۰۰)

جدول ۲: معیارهای CURB-65 در بیماران

CURB-65	معیار	(٪) N
C	Confusion	(٪۲۱/۲) ۱۱
U	Urea ≥ 20 mg/dl	(٪۸۶/۶) ۴۴
R	Respiratory Rate ≥ 30	(٪۸۴/۶) ۴۴
B	Systolic BP ≤ 90 mmHg	(٪۷/۷) ۴
	Diastolic BP ≤ 60 mmHg	(٪۲۳/۱) ۱۲
۶۵	Age ≥ 65	(٪۶۸/۶) ۳۵

بحث

این یافته برخلاف مطالعات دیگری است قبل انجام شده است (۱۸). بر عکس، در برخی دیگر از مطالعات مقادیر بالای کورتیزول با شدت و مورتالیته CAP همراهی داشت (۱۹-۷-۱b). در این مطالعه همچنان که ذکر شد، مقادیر پایین کورتیزول ارزش پروگنوستیک در CAP نداشت که این برخلاف مطالعاتی می باشد که قبل از این زمینه شده است (۲۶-۲۴)؛ Christ Crain و همکارانش مقادیر آزاد و توتال کورتیزول سرم را در ۳۰۸ بیمار مراجعه کننده به مرکز اورژانس اندازه گیری کردند. در این مطالعه کوهورت بزرگ، افزایش مقادیر توتال کورتیزول با میزان مرگ و میر و نمره بالاتر PSI همراه بود (۲۷).

نتیجه‌گیری

در مطالعه ما میان هیچ کدام از پارامترهای CURB-65 در بیماران مبتلا به CAP و میزان کورتیزول توتال سرم وجود ارتباط آماری معنی‌داری وجود نداشت. با وجود این، چنین به نظر می‌رسد که انجام مطالعات بیشتر در سایر نقاط کشور در جهت تأیید یا رد نقش مقادیر کورتیزول در تعیین پیش‌آگهی یا پیامد CAP ضروری است.

References

- Almirall J, Bolíbar I, Vidal J, Sauca G, Coll P, Niklasson B, et al. Epidemiology of community-acquired pneumonia in adults: a population-based study. *European Respiratory Journal* 2000; **15**: 757-763.
- Armstrong GL, Conn LA, Pinner RW. Trends in infectious disease mortality in the United States during the 20th century. *JAMA* 1999; **281**(1): 61-66. doi: 10.1001/jama.281.1.61
- European Respiratory Society*. Pneumonia, European Lung White Book. 2003: 55-65.
- Kaplan V, Angus DC, Griffin MF. Hospitalized community-acquired pneumonia in the elderly: age- and sex-related patterns of care and outcome in the United States. *American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine* 2002; **165**(6): 766-772. doi: 10.1164/ajrccm.165.6.2103038
- Mortensen EM, Coley CM, Singer DE. Causes of death for patients with community-acquired pneumonia: results from the Pneumonia Patient Outcomes Research Team cohort study. *Arch Intern Med* 2002; **162**(9): 1059-1064. doi: 10.1001/archinte.162.9.1059
- Menendez R, Martinez R, Reyes S, Mensa J, Fillela X, Marcos MA. Biomarkers improve mortality prediction by prognostic scales in community-acquired pneumonia. *Arch Intern Med* 2002; **162**(9): 1059-1064. doi: 10.1001/archinte.162.9.1059
- Mandell GL, Bennett SE and Dolin R. Principle and practice of infectious disease. In: Donowitz GR: Acute Pneumonia. 7thed. Elsevier Churchill living stone, 2010: 891-913.
- Loke YK, Kwok CS, Niruban A, Myint PK. Value of severity scales in predicting mortality from community-acquired pneumonia: systematic review and meta-analysis. *Thorax* 2010; **65**(10). doi: 10.1136/thx.2009.134072
- Lim WS, Van der Eerden MM, Laing R. Defining community acquired pneumonia severity on presentation to hospital: an international derivation and validation study. *Thorax* 2003; **58**(5): 377-382. doi: 10.1136/thorax.58.5.377
- Fine MJ, Auble TE, Yealy DM. A prediction rule to identify low-risk patients with community-acquired pneumonia. *N Engl J Med* 1997; **336**: 1913-1915. doi: 10.1056/NEJM199706263362613
- Simona I, Gouvin F. Serum procalcitonin and C-reactive protein levels as markers of bacterial infection: A systematic review and meta-Analysis. *Clinical Infectious Diseases* 2004; **39**(2): 206-217. doi: 10.1086/421997
- Christ-crain M, Müller B. Biomarkers in respiratory tract infections: diagnostic guides to antibioticprescription, prognostic markers and mediators. *European Respiratory Journal* 2007; **30**: 556-573. doi: 10.1183/09031936.00166106
- Beat Müller, Stephan Harbarth, Daiana Stolz, Roland Bingisser, Christian Mueller, Jörg Leuppi, et al. Diagnostic and prognostic accuracy of clinical and laboratory parameters in community-acquired pneumonia. *BMC Infectious Diseases* 2007; **7**(10): doi: 10.1186/1471-2334-7-10
- Holm A. Procalcitonin versus C-reactive protein for predicting pneumonia in adults with lower respiratory tract infection in primary care. *B J Gen para* 2007; **1**: 556-560.
- Salluh JI, Verdeal JC, Mello GW, Araujo LV, Martins GA, Soares M. Cortisol levels in patients with severe community-acquired pneumonia. *Intensive Care Med* 2006; **32**(4): 595-598. doi: 10.1007/s00134-005-0046-9
- Solé J, Marcos A, Aspa J, Rodríguez de Castro F. Corticosteroids and community-acquired pneumonia. *Clin Pulm Med* 2003; **10**(5): 255-262.

17. Gotoh S, Nishimura N, Takahashi O, Shiratsuka H, Horinouchi H, Ono H, et al. Adrenal function in patients with community-acquired pneumonia. *European Respiratory Journal* 2008; **31**: 1268-1273; doi: 10.1183/09031936.00135607
18. Kolditz M, Halank M, Schulte-Hubbert B, Höffken G. Adrenal function is related to prognosis in moderate community-acquired pneumonia. *European Respiratory Journal* 2010; **36**: 615-621. doi: 10.1183/0903193600191709
19. Annane D, Meduri G, Marik P. Critical illness-related corticosteroid insufficiency and community-acquired pneumonia: back to the future! *European Respiratory Journal* 2008; **31**: 1150-1152. doi: 10.1183/09031936.00040908
20. Kolditz M, Hoffken G, Martus P, Rohde G, Schutte H, Bals R, et al. Serum cortisol predicts death and critical disease independently of CRB-65 score in community-acquired pneumonia: a prospective observational cohort study. *BMC Infectious Diseases* 2012; **12**: 90. doi: 10.1186/1471-2334-12-90
21. Kellum JA, Kong L, Fink MP, Weissfeld LA, Yealy DM, Pinsky MR, et al. Understanding the inflammatory cytokine response in pneumonia and sepsis: results of the Genetic and Inflammatory Markers of Sepsis (GENIMS) Study. *Arch Intern Med* 2007; **167**(15): 1655-1663. doi: 10.1001/archinte.167.15.1655
22. Christ-Crain M, Stolz D, Jutla S, Couppis O, Müller C, Bingisser R, et al. Free and total cortisol levels as predictors of severity and outcome in community-acquired pneumonia. *Am J Respir Crit Care Med* 2007; **176**(9): 913-920. doi: 10.1164/rccm.200702-307OC
23. Adhami N, Arabi Y, Raees A, Al-Shimemeri A, Ur-Rahman M, Memish ZA. Effect of corticosteroids on adult varicella pneumonia: cohort study and literature review. *Respirology* 2006; **11**(4): 437-441. doi: 10.1111/j.1440-1843.2006.00870.x
24. Cheng RC, Tang XP, Tan SY, Liang BL, Wan ZY, Fang JQ, et al. Treatment of Severe Acute Respiratory Syndrome with glucoestrogens. The Guangzhou experience. *Chest* 2006; **129**(6): 1441-1452. doi: 10.1378/chest.129.6.1441
25. Ewig S, Woodhead M, Torres A. Towards a sensible comprehension of severe community-acquired pneumonia. *Intensive Care Med* 2011; **37**: 214. doi: 10.1007/s00134-010-2077-0
26. Schaaf B, Kruse J, Rupp J, Reinert RR, Droemann D, Zabel P, et al. Sepsis severity predicts outcome in community-acquired pneumococcal pneumonia. *European Respiratory Journal* 2007; **30**: 517-524. doi: 10.1183/09031936.00021007
27. Salluh JI, Bozza FA, Soares M, Verdea JC, Lapa e Silva JR, Bozza PT. Adrenal Response in Severe Community-Acquired pneumonia. *CHEST* 2008; **134**: 947-954. doi: 10.1164/ajrccm-conference.2009.179.1